

SPIST TREŚCI

PRZEDMOWA

- I. OGÓLNY ZARYS PROBLEMATYKI PEDAGOGIKI SPECJALNEJ
1. Cele pedagogiki specjalnej. Podstawowe pojęcia. Terminologia
Pedagogika specjalna działem pedagogiki ogólnej
Cele i zadania pedagogiki specjalnej
Podstawowe pojęcia
 - Pojęcie zdrowia i choroby
 - Pojęcie normy
 - Pojęcie adaptacji (przystosowania)
 - Pojęcie integracji
 - Pojęcie naprawy
 - Pojęcie rehabilitacjiPodstawowe terminy
2. Jednostka odchylona od normy jako podmiot działalności pedagogiki specjalnej
Tradycyjny podział jednostek odchylonych od normy
Kryteria klasyfikacji odchyleń od normy
Omówienie niektórych klasyfikacji odchyleń od normy
 - Podział o charakterze etiologicznym
 - Podział o charakterze psychopedagogicznym
 - Klasyfikacja uwzględniająca dynamizm rozwojowy
 - Klasyfikacja uwzględniająca typy oddziaływań rewalidacyjnych
 - Klasyfikacja o charakterze medyczno-psychologicznym
 - Klasyfikacja z punktu widzenia niepowodzeń szkolnych
 - Klasyfikacja z punktu widzenia mechanizmów przystosowawczych
3. Zakres działalności pedagogiki specjalnej
Ogólny zarys zakresów działalności pedagogiki specjalnej
Pedagogika specjalna jako nauka całościowa i jej działalność naprawcza o charakterze globalnym
 - Stosunek pedagogiki specjalnej do zaplanowanych i nie zaplanowanych wpływów na jednostkę
 - Wyodrębnienie czy globalizacja czynności rewalidacyjnych
 - Pojęcie socjalizacji w pedagogice specjalnejSyntetycznie ujęty problem przedmiotu pedagogiki specjalnej
Różnicowanie się działalności rewalidacyjnej według stopnia możliwości rozwojowych wychowanków
Problematyka pedagogiki specjalnej jako nierozdzielna całość
Współzależność badań naukowych z zakresu pedagogiki specjalnej i praktyki rewalidacyjnej
Aktualne rozszerzenie się zakresu pedagogiki specjalnej
Uzależnienie rozwoju pedagogiki specjalnej od polityki oświatowo-społecznej i ekonomicznej
4. Podstawowe czynniki etiologiczne odchyleń od normy
Wieloczynnikowe uwarunkowania etiologii człowieka
Rozpowszechnione klasyfikacje
 - Czynniki nocyceptywne dziedziczne i wrodzone o charakterze prenatalnych uszkodzeń genetycznych i innych endogennych

Czynniki uszkodzające o charakterze egzogennym środowiskowym w okresie życia prenatalnego

Czynniki działające uszkodzająco w czasie porodu

Czynniki wpływające uszkodzająco po urodzeniu się dziecka i w dalszym życiu osobniczym (czynniki postnatalne)

Szkodliwe czynniki o charakterze środowiskowym związane z warunkami życia współczesnego

5. Statystyka odchyień od normy

Dane statystyczne dotyczące różnych rodzajów upośledzeń w skali światowej

Wskaźniki upośledzeń

Statystyka odchyień od normy w Polsce

Statystyka dotycząca dzieci szkolnych w Polsce

Wskaźniki krajowe

6. Miejsce pedagogiki specjalnej w całokształcie dyscyplin podstawowych i praktycznych

Ogólna klasyfikacja nauk

Powiązanie pedagogiki specjalnej z poszczególnymi dyscyplinami

Związki pedagogiki specjalnej z medycyną i naukami pokrewnymi z medycyną

Nauki filozoficzne a pedagogika specjalna

Antropologia a pedagogika specjalna

Etyka a pedagogika specjalna

Prawo a pedagogika specjalna

Ekonomia polityczna a pedagogika specjalna

Estetyka a pedagogika specjalna

Prakseologia a pedagogika specjalna

Socjotechnika a pedagogika specjalna

Pedagogika ogólna a pedagogika specjalna

Swoistość cech pedagogiki specjalnej w stosunku do innych dyscyplin naukowych i działalności praktycznej

7. Zarys historii wpływów pedagogiki specjalnej na ogólną i odwrotnie

Pierwszy okres pedagogiki specjalnej

Drugi okres rozwoju pedagogiki specjalnej

Znaczenie wpływu pedagogiki ogólnej na specjalną

8. Syntetyczne zestawienie swoistości pracy pedagogiki specjalnej

Podstawowa zasada: oddziaływanie na całość psychofizyczną uszkodzonej jednostki

Zasadnicze kierunki postępowania naprawczego i jego dyrektywy

Ogólne konsekwencje praktyczne dla pracy rewalidacyjnej

Ogólna problematyka nauczania jednostek odchylonych od normy (tezy M. Grzegorzewskiej)

Współpraca pedagoga specjalnego ze środowiskiem domowym i z lekarzem

Wnioski dotyczące podstawowych tez rewalidacyjnych

9. Aktualny stan pedagogiki specjalnej w Polsce w ujęciu dynamicznym i perspektywy rozwoju

10. Uwagi o rozwoju pedagogiki specjalnej w dobie obecnej w skali światowej

Stosunek społeczeństwa do jednostek odchylonych od normy

Prace zmierzające do poprawy losu kalek

11. Profilaktyka

Profilaktyka jako przedproże pedagogiki specjalnej

Trzy stopnie profilaktyki

Organizacyjne ramy akcji profilaktycznej

Metody pracy specjalnej

Wspólne kadry pracowników

- Prace badawcze pedagogiki specjalnej
- 12. Metody pracy naukowo-badawczej pedagoga specjalnego
 - Kryteria nauk teoretycznych i praktycznych
 - Problem racjonalizacji dyrektyw celowościowych
 - Problematyka prakseologii
 - Prace badawcze pedagoga specjalnego w świetle praworządności logicznych
 - Probabilistyczny charakter nauk pedagogicznych zwłaszcza pedagogiki specjalnej
 - Wnioskowanie dedukcyjne
 - Wnioskowanie indukcyjne
 - Wnioskowanie przez analogię i znaczenie dowodowe modułu
 - Uwagi dotyczące technik badań w zakresie pedagogiki specjalnej
 - Uwarunkowania pedagogiczno-społeczne badań naukowych nad dziećmi
 - Poznanie dziecka odchylonego od normy w toku pracy wychowawczej
 - Diagnoza pedagogiczna
 - Uwagi dotyczące technik badania odchylonych od normy

II JEDNOSTKA ODCHYLONA OD NORMY

1. Wprowadzenie do problematyki
2. Teoria przystosowania (adaptacji)
 - Teoretyczne podstawy
 - Adaptacja w ujęciu różnych badaczy
 - Swoistość procesów adaptacyjnych u człowieka
 - Klasyfikacja zjawisk adaptacyjnych
 - Zastosowanie teorii adaptacji do klasyfikacji postaw
 - Warunki dobrej adaptacji i jej odchylenia od normy
 - Zastosowanie teorii adaptacji do klasyfikacji odchyleń od normy
3. Ogólny zarys warunków wewnątrz- i zewnątrzpochodnych jednostki odchylonej od normy
 - Nierozdzielność czynników wewnątrz- i zewnątrzpochodnych
 - Sytuacje zewnętrzne: stosunek społeczeństwa do odchylonych od normy
 - Obraz samego siebie w oczach kaleki
4. Zbyt trudne zadania stawiane układowi nerwowemu
 - Klasyfikacja zbyt trudnych zadań w teorii Pawłowa
 - „Trudne sytuacje” w ujęciu T. Tomaszewskiego
 - Konsekwencje rewalidacyjne
5. Przystosowawcze mechanizmy regulacyjne : potrzeba, emocja, motywacja
 - Wprowadzenie
 - Nierozdzielność trzech podstawowych mechanizmów regulacyjnych
 - Potrzeba i jej rola w systemie mechanizmów regulacji
 - Znaczenie i geneza potrzeb
 - Dynamiczny charakter potrzeb warunkujący ich ścisły związek z motywacją
 - Emocja jako ukierunkowanie potrzeb i wzbudzanie motywacji
 - Poglądy badaczy na role emocji w procesach przystosowawczych
 - Teoria Pawłowa
 - Teoria emocji w ujęciu L. Petrażyckiego, J. Konarskiego i innych badaczy
 - Inne teorie neurofizjologiczne, psychologiczne i socjologiczne
 - Znaczenie globalności zasięgu wpływu zjawiska emocji
 - Uwagi terminologiczne dotyczące emocji, uczuć, nastroju
 - Odbiór informacji sterowany potrzebami, emocjami i motywacjami jednostki (internalizacja)
 - Podstawowe znaczenie orientacji w procesach przystosowawczych
 - Internalizacja informacji w świetle różnych dyscyplin
 - Problematyka twórczości
 - Problematyka różnicowania zjawisk motywacyjnych z punktu widzenia zadań regulacyjnych

- Różne ujęcia dotyczące różnicowania zjawiska motywacji
- Rodzaje potrzeb-motywów
- Zaburzenia procesów motywacyjnych w granicach normy i poza nią
- 6. Mechanizmy obronne i ochronne
 - Wprowadzenie
 - Procesy korygujące oraz homeostatyczne procesy ochronno-obronne
 - Procesy obrony przeciw zaburzeniom
 - Ochronno-obronna rola selekcji bodźców
 - Rola ochronno-obronna odruchowości warunkowej i uczenia się
 - Elementarne sygnały alarmowe o charakterze przystosowawczym
 - Uwagi ogólne
 - Przystosowawcze mechanizmy obronne psychospołeczne
 - Możliwe dewiacje w odbiorze sygnałów
 - Zmęczenie jako mechanizm sygnalizacyjny i obronny
 - Zmęczenie subiektywne i obiektywne oraz warunki jego występowania
 - Objawy zmęczenia i jego podłoże fizjologiczne
 - Objawy narastającego zmęczenia i jego rola obronna
 - Skutki braku odciążenia wysiłkowego
 - Patologiczne zmęczenie
 - Lęk jako mechanizm sygnalizacyjno-obronny i jego dewiacje
 - Uwagi ogólne
 - Neurofizjologiczna podstawa lęku
 - Klasyfikacja lęków według A. Kępińskiego
 - Lęk jako czynnik dezorganizujący
 - Lęk u dzieci
 - Ból jako mechanizm sygnalizacyjno-obronny
 - Uwagi ogólne
 - Podłoże neurofizjologiczne bólu
 - Znaczenie sygnalizacyjne bólu
 - Necyceptywne objawy bólu
 - Stres i frustracja jako zjawiska regulacyjno-obronne
 - Uwagi ogólne
 - Problem „trudnych sytuacji” i „zbyt trudnych zadań” stawianych układowi nerwowemu w świetle teorii stresów
 - Koncepcja stresu w ujęciu Selyego i jej znaczenie dla pedagogiki specjalnej
 - Aspekt biologiczny tej koncepcji
 - Aspekt psychologiczny tej koncepcji
 - Definicje stresu psychologicznego różnych badaczy
 - Rodzaje stresów i ich oddziaływanie
 - Wpływ procesów poznawczych na stres
 - Siła oddziaływania stresu
 - Odporność ogólna i wybiórcza na stres
 - Ogólna tolerancja na stres
 - Charakterystyka postaw wobec wystąpienia stresu
 - Wpływ stresu na poziom aktywności
 - Problematyka frustracji
 - Podłoże fizjologiczne frustracji
 - Frustracja jako podklasa stresu
 - Typowe reakcje frustracyjne
 - Stany nerwicowe jako dezintegracja przystosowawczych procesów obronnych (zagadnienia wybrane)
 - Uwagi ogólne

- Reakcja na pograniczu zachowania przystosowawczego i nerwicowego
 - Reakcje obronne o charakterze nerwicowym
 - Podłoże psychospołeczne obronnych zachowań nerwicowych
 - Neurofizjologiczne ujęcie reakcji nerwicowych
 - Mechanizmy obronne czyli zachowania pseudoadaptacyjne
 - 7. Problematyka osobowości (wybrane zagadnienia)
 - Wprowadzenie
 - Definicje osobowości
 - Niektóre zaburzenia struktury osobowości
 - Niepowtarzalność struktury osobowości
 - Poglądy psychologów na badania osobowości
 - Konstruowanie typów osobowości
 - Próby różnicowania osobowości
 - Podsumowanie problematyki badań nad osobowością
 - Tworzenie się struktury osobowości (wybrane zagadnienia)
 - Uwagi ogólne
 - Psychologiczna problematyka elementów strukturalizujących osobowość
 - Cybernetyczne ujęcie kształtowania osobowości
 - Problematyka narastania struktur biopsychicznych w tworzeniu się osobowości
 - Nastawienia
 - Postawy
 - Teoria dwuetapowości metabolizmu informacyjnego w ujęciu A. Kępińskiego
 - Analiza znaczeniowych punktów krystalizujących osobowości: obrazy „ja” i „Świat”
 - Uwagi ogólne
 - Potrzeba percypowania bodźców świata zewnętrznego
 - Potrzeba kontaktów międzypersonalnych
 - Rozwój osobowości przez interakcje ze światem
 - „Ja” jako projekt do zrealizowania
 - Samorealizacja
 - Samocena
 - Poziomy aspiracji i oczekiwania
 - Twórczość jako podstawa samoregulacji (przystosowania)
 - Wpływ kalectwa na osobowość
 - Uwagi ogólne
 - Znaczenie osobowości podstawowej
 - Zagadnienia odporności na kalectwo
 - Wieloaspektowość wpływu kalectwa na osobowość
 - 8. Trudności jednostki odchylonej od normy w świetle ujęć cybernetycznych w zakresie odbioru świata zewnętrznego
 - Wprowadzenie
 - Ogólny problem zaburzeń informacyjnych w pedagogice specjalnej
 - Derywacje lub zaburzenia w zakresie liczby bodźców
 - Zakłócenia w związku z nadmiarem bodźców
 - Wady w zakresie nadawania informacji przez środowisko
 - Zakłócenia w związku ze zbyt dużą siłą nadawczą
 - Zakłócenia w związku z ładunkiem emocjonalnym
 - Zakłócenia w związku ze zbyt małą siłą nadawczą
 - Zakłócenia od strony treści
 - Wnioski pedagogiczno-rewalidacyjne
- III DROGI ADAPTACJI JEDNOSTKI ODCHYLONEJ OD NORMY (ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM POTRZEB DZIECI I MŁODZIEŻY)

1. Wprowadzenie
 - Potrzeby rewalidacyjne jednostki odchylonej od normy
 - Jednostka zdrowa
 - Jednostka „specjalna”
 - Niezaspokojone potrzeby jednostki odchylonej od normy
2. Ogólna działalność rewalidacyjna
 - Wstępne oddziaływanie rewalidatora
 - Rewalidacja właściwa i metody działalności rewalidacyjnej
 - „Drogi” oddziaływań rewalidacyjnych w ujęciu M. Grzegorzewskiej
 - Oddziaływanie rewalidacyjne o charakterze kompensacyjnym
 - Oddziaływanie rewalidacyjne o charakterze korektury
 - Oddziaływanie rewalidacyjne o charakterze usprawnienia
 - Oddziaływanie rewalidacyjne o charakterze dynamizowania
 - Metody oparte na teorii uczenia się (warunkowanie)
 - Metody instrumentalne
 - Metody typu psychoterapeutycznego
 - Metody z wybiórczymi celami
 - Terapie różnicujące poziomy wysiłkowe
 - Metoda rewalidacji przez usprawnienie ruchowe
 - Metody nauczania na odległość
 - Metody nauczania na tle edukacji permanentnej
 - Metody samosterowane (tzw. akceptacja kalectwa)
 - Syntetyczne zestawienie metod (środków, technik) rewalidacyjnych
3. Problematyka kształcenia specjalnego dzieci i młodzieży odchylonej od normy
 - Wprowadzenie
 - Dane historyczne
 - Rzut oka na szkolnictwo specjalne po wojnie oraz aktualne plany władz oświatowych
 - Aktualny stan kształcenia specjalnego w Polsce
 - Postulaty rozwojowe kształcenia specjalnego
 - Problematyka selekcji
 - Problematyka integracji
 - Zagadnienie organizacji kształcenia specjalnego
 - Kategorie dzieci specjalnych w różnych typach szkolnictwa normalnego i specjalnego
 - Dziecko odchylone od normy w szkole normalnej
 - Dziecko normalne ociążałe umysłowo z mikrodefektami i opóźnieniem w rozwoju na tle środowiskowym
 - Klasy specjalne w szkołach normalnych
 - Szkoła specjalna i jej swoistości
 - Warunki szkoły normalnej korzystne dla dzieci odchylonych od normy
 - Metody nauczania dzieci odchylonych od normy w szkołach lub klasach specjalnych
 - Uwagi ogólne
 - Metoda ośrodków pracy jako realizacja zadań rewalidacyjnych w klasach I – III
 - Ogólna charakterystyka tej metody
 - Historyczne tło metody ośrodków pracy
 - Podstawowe zasady rewalidacyjne metod szkoły specjalnej
 - Realizacja wyżej wymienionych postulatów przez metodę ośrodków pracy
 - Organizacja zajęć lekcyjnych w ramach metody ośrodków pracy
 - Opis typowego przebiegu dnia pracy w ramach metody ośrodków pracy
 - Metody nauczania dzieci odchylonych od normy w klasach starszych
 - Zasady organizacyjno-metodyczne
 - Korzystanie z osiągnięć pedagogiki ogólnej

Metoda szkoły Freineta jako przykład dostosowania metod szkoły normalnej do zadań rewalidacyjnych

Metoda Freineta jako metoda nauczania w klasach wyższych szkoły specjalnej

Ortopedagogiczne wartości szkoły technik Freineta

Zajęcia pozaszkolne

Praca rewalidacyjna z małymi dziećmi

Niektóre wybrane zagadnienia z ortodydaktyki

Uwagi ogólne

Nauczyciel i uczeń jako nadawca i odbiorca

Orientowanie się nadawcy w postawach odbiorcy

Uogólnienia cybernetyczne w ortodydaktyce

4. Kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie zawodowe pedagogów specjalnych

5. Deontologia pedagoga specjalnego

Spis ilustracji